

CULTURA

A V U I

D I J O U S , 8 D E S E T E M B R E D E L 2 0 0 5

CRISTINA CALDERER

Josep Palau i Fabre: “He quedat sol... Sembla un estigma”

FRANCESC BOMBÍ-VILASECA

Als 88 anys Josep Palau i Fabre (Barcelona, 1917) no s'atura. El mes de novembre vinent es començaran a publicar les seves obres completes, mentre continua amb la passió picassiana de sempre i presideix activament la seva fundació

S U M A R I

Entrevista a Esther Bendahan

VIII

La marroquina Esther Bendahan, productora de TVE i poeta, ha publicat dues novel·les, la segona de les quals, *Deshojando alcachofas* (Seix Barral), va ser ben acollida. L'autora ens ofereix una visió del passat, present i futur del judaisme sefardita.

La segona novel·la de Sánchez Piñol

X

Després de l'èxit aclaparador de *La pell freda*, La Campana ens ofereix l'esperada segona novel·la d'Albert Sánchez Piñol, *Pandora al Congo*. La trama principal de la nova obra de l'antropòleg té lloc a la selva africana i a l'interior de l'escorça terrestre.

El 'Viatge a Portugal' de José Saramago

XV

Edicions 62 ha publicat el llibre de viatges *Viatge a Portugal*, en traducció de Xavier Pàmies, de José Saramago, que va guanyar el premi Nobel de literatura el 1998. Podem gaudir d'un itinerari íntim amb l'empremta literària de l'autor portuguès.

ENTREVISTA

Josep Palau i Fabre

POETA

CRISTINA CALDERER

F.B.V. Des de la creació de la Fundació Palau la vostra figura és més reconeguda. Quin balanç en feu?

J.P.F. Espero que sigui un balanç positiu per a la fundació, però de cara a mi mateix són dos anys bastant negatius, perquè m'ha ocupat molt, m'ha absorbit molt. Així i tot, durant aquests dos anys he preparat l'edició de les obres completes, que sortiran d'aquí a uns mesos i em fan molta il·lusió. Seran dos volums de més de mil pàgines cada un, editats pel Cercle de Lectors. Hi haurà de tot: teatre, poesia, assaig, articles... La fundació ja fa dos anys que funciona, però jo ja molts anys que hi pensava i que reunia llibres i obres d'art pensant-hi. Hi ha una part d'obres antigues que és la que hereto del meu pare, i Picasso i els moderns són cosa meva.

F.B.V. ¿Heu reservat inèdits per a les obres completes?

J.P.F. Hi haurà unes memòries. Seran unes obres completes només literàries, no podrà haver-hi res de Picasso, perquè exigeix molt, és un altre món... Encara no saben com s'ho faran. Tenen ganes d'editar-ho, però per ara només es farà tot el que no requereix imatges. Picasso no pot anar sense reproduccions.

F.B.V. ¿Deixarà Palau de ser

conegut gairebé només pels 'Poemes de l'alquimista'? ¿Sentiu més reconeguda la resta de la vostra obra?

J.P.F. Els poemes tenien prestigi i se n'anaven fent edicions: ara ja se n'ha publicat la desena. Ja és meritori el sol fet

que hi hagi una editorial que es decideixi a fer aquests dos grans volums de més de mil pàgines, que fins i tot a mi em fan por, perquè en aquest país això no es ven. Ja ho veurem... Ja he corregit proves i tot, i, pel que em diuen a l'editorial,

veig que van de pressa i tenen ganes de treure-ho.

F.B.V. ¿Des de la fundació hi ha intenció d'impulsar també estudis o publicacions?

J.P.F. La meua idea de la fundació és enriquir-la tan com pugui, tant la biblioteca

com les obres d'art. El que passa és que la meua obsessió seria enriquir-la amb més Picasso. De Picasso no n'hi ha mai prou, però avui dia un Picasso està pels núvols. Ja n'he comprat algun a preus molt forts, però ara serien intocables.

F.B.V. L'obra sobre Picasso encara no l'heu enllestida...

J.P.F. No. De fet, després dels tres grans volums n'hi ha un quart inèdit, que l'editorial Polígrafa el vol però no sap com s'ho faran.

F.B.V. Per què?

J.P.F. Pel problema de les imatges, que tenen un gran cost. El cost d'un llibre sobre Picasso amb reproduccions de les seves obres desborda gairebé tots els editors.

F.B.V. ¿I teniu intenció de continuar més enllà?

J.P.F. Aquest quart, que és inèdit, s'acaba just amb el *Guernica*, l'any 1939, i no sé si tindrà la salut i l'empenta per seguir endavant.

F.B.V. Quina és la vida quotidiana de Palau, avui?

J.P.F. Rebo massa visites. La meua assignatura pendent encara és el teatre. Han estrenat algunes obres a l'Espai Brossa, però m'agradaria veure altres obres que llússin més i en espais escènics més importants. Però jo estic aquí clavet i no faig passos. En el teatre em penso que t'has de moure, anar a escalfar les cadires de les actrius.

F.B.V. Però la fundació bé que empeny...

J.P.F. S'havia pensat de fer aquí la *Nausica*, de Joan Maragall, perquè és escrita a Caldes, però de moment tinc molta feina. La fundació dóna molta feina. Encara haig d'anar al meu pis de Barcelona a buscar més llibres, i això vol dir anar-hi un dia i omplir caixes, un altre dia tornar-hi amb una furgoneta i portar-los, i després que la bibliotecària vagi fent fitxes i les ordeni.

F.B.V. No les omplireu pas vos, les caixes...!

J.P.F. No, però hi ajudaré...

F.B.V. Sempre heu volgut tenir molt control sobre la vostra obra...

J.P.F. Bastant, en la mesura del possible. Però la gent pot dir el que vulgui: també hi ha escrits que em rebenten, amb tota la llibertat.

F.B.V. ¿Sempre us heu vist sol, no només a la vida sinó també dins el món literari? ¿No heu tingut grans amics de lletres?

J.P.F. Sóc fill únic, i això ja t'habitua a la soledat des de petit. Després he estat en

►►►

La revolta apassionada

► Palau i Fabre és un dels grans de la literatura catalana. Els seus *Poemes de l'alquimista* han assolit ja la categoria de clàssic: poemes com ara *La sabata*, *Jo em donaria a qui em volgués* i el *Cant espiritual* són avui veritables hits.

Però els *Poemes de l'alquimista* són una obra marcada per la llegenda, un mite potent que provoca ell mateix en deixar l'obra poètica enllestida el 1952 (malgrat que l'edició definitiva no arribaria fins al 1991), quan la va publicar a París en edició clandestina.

Palau tenia la intenció, abans de la Guerra Civil, de fer una obra multigenèrica i plurilingüe: teatre, narrativa, prosa, assaig... en català, castellà i francès. Tot i que ha deixat alguns textos en francès i les seves pròpies traduccions dels poemes al castellà (Galàxia Gutemberg / Cercle de Lectors), el català ha estat la seva llengua literària, però, pel que fa a gèneres, sí que els ha tastat tots.

Així, la seva poesia continua en el seu teatre, fins al punt que l'any 2001 es va publicar *Les veus del ventríloc* (Proa), un recull de poemes extrets de l'obra dramàtica. Però la major part de l'obra teatral de Palau, tot i que publicada, no es troba en edicions actuals i, sobretot, no s'ha estrenat en bones condicions, cosa que ell intenta una vegada i una

altra. Amb tot, l'Espai Brossa ha anat estrenant algunes obres els darrers anys, i el 2003 es va publicar el seu cicle dramàtic sobre Don Joan.

La narrativa està aplegada a *Contes de capçalera*, amb l'afegit de les *Metamorfosis d'Ovídia*, i l'assaig el trobem reunit als *Quaderns de l'alquimista* (Proa), als quals cal afegir les obres sobre teatre i sobre Antonin Artaud. Això sense fer esment dels llibres sobre Picasso, que formen gairebé una obra a part, donada la seva extensió.

Malgrat l'ostracisme que moltes vegades ha denunciat, l'obra de Palau i Fabre és avui reconeguda, i només cal recordar l'existència d'una potent Fundació Palau a Caldes d'Estrac, l'homenatge que se li va retre el mes de maig passat al Palau de la Música Catalana i, també, la pròxima edició de les seves obres completes, tant de temps esperades.

L'obra de Palau és una revolta contemporània que transita per diverses passions-obsessions, portades fins a l'absolut dins dels límits de la seva humanitat: l'absolut que cerca Artaud apropant-lo a l'equilibri que troba en Picasso. Però absolutament tot inundat per una passió que no es refreda per molt que passen els anys.

Amb el suport de

 Generalitat
de Catalunya

ENTREVISTA

Josep Palau i Fabre

POETA

►►►

internats, i després, la Guerra Civil, que també va fer que molts amics es dispersessin. Per A o per B m'he anat trobant en una soledat molt tancada. En moments sí que he tingut amistat amb escriptors, però allò de poder comptar amb un amic a qui dir-ho tot no ha arribat.

F.B.V. Per què la fundació d'un escriptor és un museu d'art?

J.P.F. Va començar sent-ho, tot i que fa poc hem obert una secció de documents literaris, però la part important és plàstica, sí. El meu pare era pintor i ja hi ha obra seva i dels seus amics, i després hi ha les meves incursions en Picasso, perquè vaig arribar a una intimitat important amb ell, i hi ha obres dedicades i tot. La meva il·lusió, potser excessiva, seria d'augmentar el nombre de Picassos, però no pot ser.

F.B.V. Molts lectors encara es pregunten si mai heu estat temptat d'escriure un poema, després d'aquell apassionat comiat dels 'Poemes de l'alquimista'...

J.P.F. És que després dels poemes la meva poesia continua en el meu teatre. Hi ha obres de teatre en vers... Avui és la meva assignatura pendent, encara.

F.B.V. I escriviu literatura, encara?

J.P.F. Molt poc. Algunes notes, però ara escric molt poc. Vaig escriure les memòries, i no les vaig tornar a mirar, perquè vaig tenir por de repetir-me i les vaig lliurar. Encara n'haig de veure les proves.

F.B.V. On creieu que és la força dels 'Poemes de l'alquimista'?

J.P.F. Em penso que revolucionen i capgiren totalment l'evolució de la poesia catalana. La prova és que, en el moment de sortir, quan jo llegia feia molt d'escàndol i se'm mirava molt malament. Ara ja s'hi han acostumat...

F.B.V. La primera lectura de 'La

CRISTINA CALDERER

sabata' ja és gairebé mítica...

J.P.F. Vaig recitar-lo en una casa particular, i a la sortida va haver-hi gent, i alguns que jo apreciava, que no em van donar la mà... Va fer molt d'escàndol, sí, i l'endemà, un dels meus amics em va dir: "Palau, perdona que t'ho digui, però allò que vas llegir ahir ni diu res a favor teu ni a favor de la poesia". Clar i català.

F.B.V. I poc més tard vau anar a París.

J.P.F. Per sort. La beca em va arribar en un moment en què jo ja estava molt desesperat aquí. Desesperat de la meua soledat, però també els meus pares veien que jo em feia gran i que no fotia res de positiu, i estaven inquiets i hi havia molt de malestar a casa, i París va ser com una vàlvula de sortida.

F.B.V. D'oficis se us en coneixen pocs...

J.P.F. He treballat en coses absurdes... A París he fet de cambrer, he donat classes d'espanyol, he fet periodisme per a diaris de Mèxic...

Després, preveient de molt

jove el meu futur (el veia bastant negre), la meua obsessió ha estat de tenir una caseta vora el mar, aïllar-me i treballar. I això ho vaig poder fer: tornant de França vaig fer una caseta a Llançà. Grifeu, que encara és meua.

F.B.V. Ja no hi aneu?

J.P.F. Molt poc.

F.B.V. A Caldes potser us tracten massa bé i tot...

J.P.F. Sí. A Llançà no hi podia fer la fundació... Vaig estar molts anys buscant un lloc on fer-la, i per sort Josep Muntanyès em va dir: "¿Heu parlat amb en Royes?". Vaig anar-lo a veure i tot es va aplanar de seguida, i em va presentar l'alcalde de Caldes. La fundació és en dues cases: una era propietat d'un indiano, Muntanyà, i l'altra era una casa de monges del poble, un pensionat per a noies bien de Barcelona... Si veïssin això ara, es quedarien una mica esgarrifats...

F.B.V. La fundació va estar a punt de fer-se en altres llocs, en algun fins i tot tenien l'edifici a punt...

J.P.F. Havia estat en contacte

amb molts llocs que al principi semblava que sí, però després veia unes dificultats que m'obligaven a fer marxa enrere, però aquí de seguida va ser molt clar tot. No vull dir llocs, però n'hi ha on vaig estar a punt de signar i per sort no ho vaig fer.

F.B.V. La vostra obra us ha apropat sobretot a tres grans artistes: primer Rimbaud, després Artaud i finalment Picasso. Potser el menys conegut és Artaud...

J.P.F. Per comprendre Artaud gairebé cal identificar-s'hi i participar de la seva follia i del seu desequilibri. Jo notava, quan treballava Artaud, que m'havia de frenar. En canvi, Picasso, que m'apassiona molt, té equilibri: ell, la seva presència i la seva obra tenen equilibri, i hi és tot. Això sí, Artaud el continuo considerant l'escriptor francès modern més important de tots.

F.B.V. Però se'l considera una figura fins a cert punt menor... Fora de les vostres versions, gairebé introbables, hi ha molt poca cosa més traduïda al català...

J.P.F. Perquè era una figura revolucionària, fins i tot físicament. Jo recordo haver-lo vist al cafè Flore i marxar sense pagar i anar-li el criat al darrere... Ell feia una revolució conscientment, contradeia la gent. Li va costar molt car, perquè tenia una posició de lluita.

F.B.V. Una de les característiques que sempre ha sorprès molt tothom és la vostra memòria: us sabeu milers de versos...

J.P.F. Potser m'hi vaig acostumar de petit, a aprendre poemes de memòria, i m'ha quedat. En sabia moltíssims, i encara puc fer un recital d'una hora de memòria.

F.B.V. Potser la memòria té a veure amb la vostra carrera frustrada d'actor...

J.P.F. Em sap molt greu no haver pogut ser actor... He fet petitíssimes coses: vaig ser auxiliar de Sacha Pitoeff, però no com a actor, i també he fet

papers molt petits a l'Espai Brossa, recentment... Suposo que, si ho hagués fet molt malament, l'Hermann Bonnín no m'ho hauria acceptat...

F.B.V. És curiosa la connexió Palau-Brossa... Molts amants de Brossa estimen també la vostra obra, com al mateix Espai Brossa, Jordi Coca i Vicenç Altaió, per dir alguns noms...

J.P.F. Vaig fer un recital de poemes de Joan Brossa, perquè m'ho van demanar, però som molt llunyans, l'un de l'altre. Potser hi ha alguna cosa en comú, que és la part subversiva, la part no d'acord amb el temps, que ens agermana, tot i que transitem camins diferents. Potser és això el que atrau certa gent...

F.B.V. Malgrat aquesta revolta, la vostra obra neix del Noucentisme...

J.P.F. Hi ha un gran respecte per la forma... La ruptura ve a partir del poema *La sabata*, que va sortir sol i em va fer veure com era la gent, i, en lloc d'acovardir-me, vaig dir: "No voleu això? Doncs en tindreu dos gots!"

F.B.V. Però la revolta us va fer marxar a París, i després us vau tancar a Grifeu...

J.P.F. Quan me'n vaig anar estava molt sol... Quan torno de París la llegenda i la imatge que hi ha sobre mi encara continuen sent bastant negatives, i això fa que em tanqui... Quan torno, a més, en poc temps mor el meu pare i després la meua mare, i això encara em reclou més. Tenia un cosí germà que va morir durant la guerra... Ara fa uns dies que hi penso: no hi ha gairebé ningú, ni els oncles ni les tietes, ni cosins... ningú. Abans potser em dolia més, i ara, potser perquè tinc una companya, no hi penso tant, però tota la meua família, que era bastant gran, ha desaparegut... he quedat sol... sembla una mica un estigma.

F.B.V. Però dins la literatura no esteu sol, sinó que se us situa entre els grans...

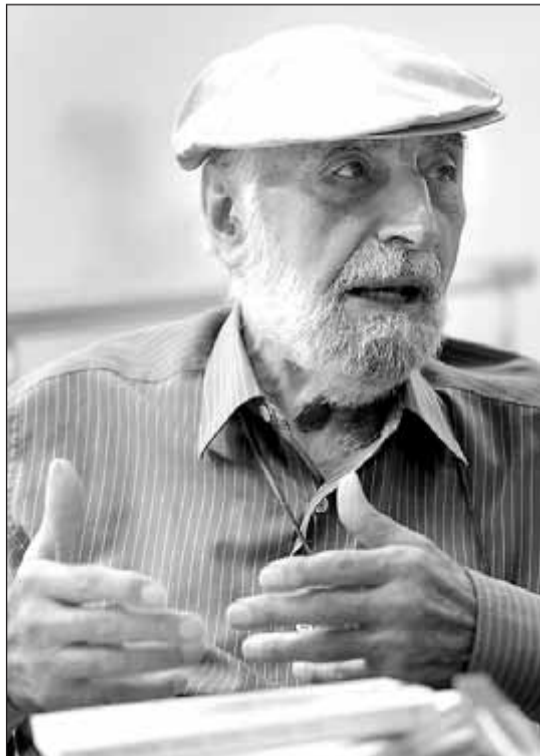
J.P.F. No faig una obra al marge sinó que intento fer una gran obra. L'èxit dels *Poemes de l'alquimista* prova que no he errat del tot... Surten les edicions sense que jo ni me n'adoni... En canvi el teatre es representa molt poc...

F.B.V. ¿No heu tingut mai la temptació de refer algun dels vostres poemes, després de tants anys?

J.P.F. M'hi vaig pensar molt abans de publicar-los, i sí que he fet algunes rectificacions dels originals, però no gaires. És un llibre que podria ser molt més extens, però vaig eliminar força coses que em semblaven fluïxes perquè quedés un llibre compacte i dens.

CRISTINA CALDERER

CRISTINA CALDERER